

I fokus – yrkesutbildningen I SVERIGE

Det svenska yrkesutbildningssystemet

Riksdagen och regeringen fastställer de politiska ramarna för utbildningssystemet. Nationella mål och läranderesultat definieras centralt men genomförs på decentraliserad nivå.

Styrdokumentet för gymnasieutbildning och kommunal vuxenutbildning utarbetas av Skolverket och beslutas av regeringen. För varje yrkesutbildningsprogram finns ett nationellt programråd som ger råd till och stöder Skolverket när det gäller anpassning, utveckling och modernisering av yrkesutbildningen. *Myndigheten för yrkeshögskolan* (MYH) övervakar den högre yrkesutbildningen och godkänner och finansierar utbildningsanordnare som sedan samarbetar med arbetslivet för att utveckla och genomföra utbildningsprogram. Utbildningsanordnarna kan utgöras av kommuner, regioner, staten eller av privata aktörer. Arbetsmarknadens parter är starkt involverade i yrkesutbildning på olika nivåer och garanterar en nära koppling mellan utbildning och arbetsliv.

Olika vägar inom yrkesutbildningen

I Sverige kan yrkesutbildningar påbörjas från 16 års ålder och omfattar program på gymnasienivå och eftergymnasial nivå.

Genom de treåriga yrkesprogrammen på gymnasienivå (Isced 353) erhålls ett examensbevis på gymnasienivå, vilket motsvarar nivå 4 i den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF). Det finns 12 sådana yrkesutbildningsprogram som täcker olika yrkesområden, och vart och ett av programmen kan väljas som skolbaserad yrkesutbildning eller som lärlingsutbildning. I båda varianterna ingår det obligatorisk arbetsplatsförlagt lärande. I skolbaserade program är den totala andelen arbetsplatsförlagt lärande minst 15 procent, medan motsvarande andel för lärlingsprogram är minst 50 procent. Utexaminerade som erhåller godkända betyg i de ämnen som krävs för behörighet kan antas till högre yrkesutbildning. För några program inom högre yrkesutbildning kan godkända betyg i vissa ämnen krävas.

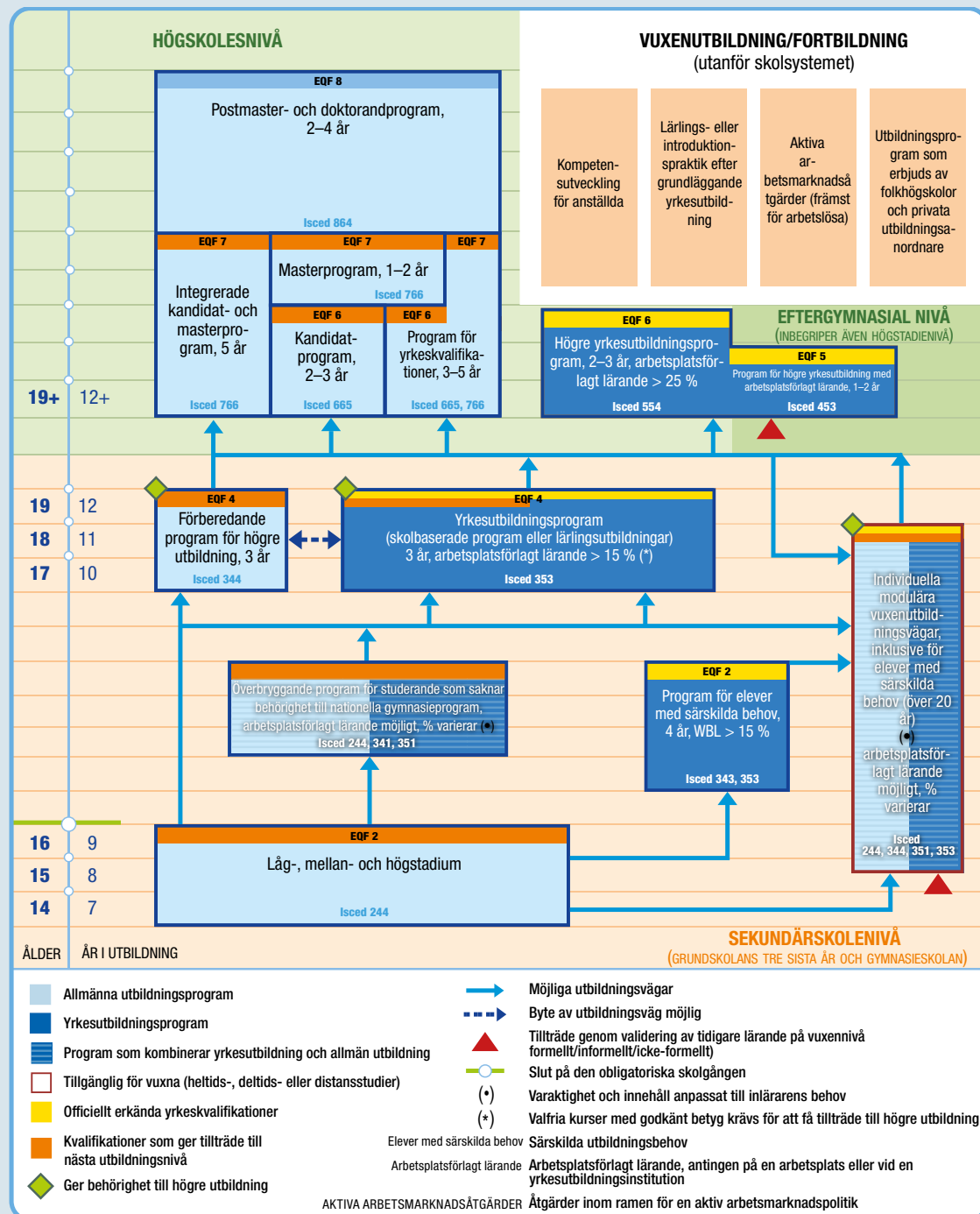
För att få behörighet till yrkesutbildningsprogram på gymnasienivå måste en elev ha fått godkänt i vissa ämnen på grundskolan. Fyra introduktionsprogram erbjuder alternativa sätt att få behörighet. Beroende på elevens mål och läranderesultat varar sådana program vanligtvis 1–3 år, men leder inte till ett examensbevis. Läranderesultatet av sådana program är dock till nytta om de studerande läser vidare inom ett yrkesutbildningsprogram på gymnasienivå och kan även förbereda för etablering på arbetsmarknaden.

På högre nivå kan man välja yrkeshögskola med olika längd. 1-2 år (Isced 453) eller 2-3 år (Isced 554). Dessa utbildningar leder till en examen i högre yrkesutbildning (EQF 5) respektive en avancerad examen i högre yrkesutbildning (EQF 6). I programmen varvas skolbaserat lärande med arbetsplatsförlagt lärande. I de program som leder fram till det avancerade examensbeviset måste minst 25 procent av utbildningen vara arbetsplatsförlagd.

Vuxenutbildning ges i många former och har en lång tradition i Sverige. Inom ramen för denna kan elever i åldrar över 20 år få tillträde till utbildningsvägar som anpassas efter deras individuella behov. De här utbildningarna ger kompetens inom nya områden och gör det möjligt att läsa upp betyg eller genomgå kurser som krävs för att få behörighet till högre yrkesutbildning eller universitet och högskola.

Icke-formell vuxenutbildning har också den en lång tradition och består främst av specialiserade kompetensinriktade kurser som särskilt syftar till att integrera arbetslösa eller nyanlända migranter på arbetsmarknaden. Icke-formell vuxenutbildning finansieras genom avgifter eller av företag och organisationer, och stasbidrag tillhandahålls också för detta. Sedan 2016 ingår icke-formella kvalifikationer och intyg i Sveriges referensram för kvalifikationer (SeQF).

Yrkesutbildningen i relation till Sveriges allmänna utbildningssystem

OBS: Isced-P 2011.

Källa: Cedefop och ReferNet Sverige, 2022.

Utmärkande drag för yrkesutbildningen

Arbetsmarknadens parter är representerade i olika råd och finns även närvarande på många andra nivåer, vilket borgar för en nära koppling mellan utbildning och arbetsliv. De är till exempel representerade i de nationella programråden för vart och ett av de 12 yrkesinriktade gymnasieprogrammen och är medlemmar i Arbetsmarknadsrådet, ett rådgivande organ med koppling till MYH. De stöder dessutom Skolverket när det gäller att anpassa, vidareutveckla och modernisera yrkesutbildningen.

Staten har det övergripande ansvaret för gymnasieskolan, som finansieras av kommunerna genom ett system med skolpeng (skattepengar) och tillhandahålls lokalt. Det rör sig om ett decentraliserat system där privata och offentliga utbildningsanordnare konkurrerar på utbildningsmarknaden. Skolpeng betalas av kommunen till den utbildningsanordnare som eleven väljer att använda.

Tack vare programmens modulära utformning kan gymnasieelever överföra en eller flera kurser till ett annat program, vilket till exempel är en fördel om de byter utbildningsväg. Den kommunala vuxenutbildningen har med några få undantag samma utbud som grundskolan och gymnasieskolan, vilket gör det möjligt för elever att bygga vidare på sina tidigare studier för att exempelvis få behörighet till högre utbildning.

I Sverige genomsyras utbildningsväsendet av grundprincipen om livslångt lärande sedan lång tid tillbaka. Under 2021 var deltagandet i livslångt lärande över 34 procent, vilket var den högsta andelen bland EU-27-länderna (Eurostat, 2022). Validering är också en möjlighet i kommunala vuxenutbildningskurser på gymnasienivå och högre yrkesutbildning. Utbildning, kunskaper, färdigheter och kompetens som förvärvats genom utbildning, arbetslivserfarenhet eller på annat sätt kan valideras och tillgodoräknas för en del av ett program. Utbildningsanordnaren ansvarar för denna process.

Utmaningar och politiska lösningar

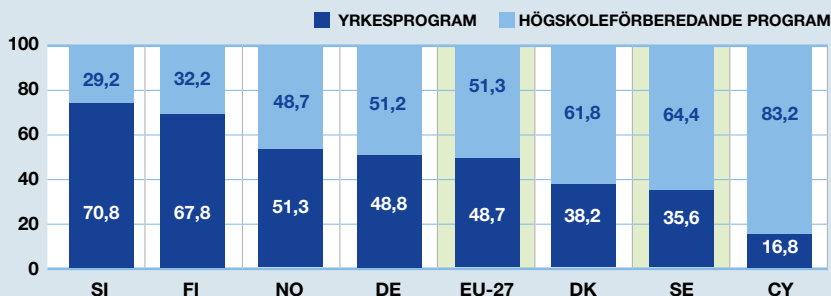
Den digitala omställningen av ekonomin kräver att länderna agerar, och Sverige är ett av de länder som kommit längst i världen när det gäller digitalisering. *Digitaliseringsstrategin* (2017) är vägledande för landets arbete med att uppnå sina mål på området och bli ett av världens ledande länder i fråga om digital omställning. Denna strategi kompletteras bland annat av en *nationell strategi för AI* (2019) och *datastrategin* (2021). I 2022 års upplaga av indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi) ligger Sverige på fjärde plats bland de 27 EU-länderna. Trots att landet har den högsta andelen IKT-specialister (8 procent) i den förvärvsarbetande befolkningen och en högre andel utexaminerade inom IKT än genomsnittet, uppger 55,1 procent av företagen att de har svårt att få lediga IKT-tjänster tillsatta. Det är viktigt att landet löser det här problemet så att inte företagen halkar efter i den digitala omställningen.

Det svenska utbildningssystemet har under flera år lidit brist på lärare, särskilt inom yrkesutbildningen. Enligt lärarförbundet kommer många lärare att gå i pension de närmaste åren, och det uppskattas att omkring 12 500 heltidsanställda yrkesutbildningslärare kommer att behöva rekryteras fram till 2033. För att efterfrågan ska kunna mötas måste antalet studenter i program för yrkesutbildningslärare mer än fördubblas under det kommande årtiondet. Bristen på lärare är värst på landsbygden, där det ibland helt saknas behöriga lärare inom vissa ämnen. Med anledning av detta uppdaterades skollagen för att tillåta distansundervisning, något som har tillämpats sedan den 30 juni 2021. På det sättet kan de studerande undervisas på distans av en behörig lärare från en annan skola.

Sverige har sedan länge ett kompetensglapp och brist på högkvalificerad arbetskraft inom vissa områden. Omskolning och kompetenshöjning av arbetskraften är avgörande för att ta itu med denna utmaning, men om man ska kunna angripa problemet vid källan finns det också ett behov av att förbättra samarbetet mellan yrkesskolor på regional nivå. Det finns många sådana skolor, men de är som regel små och kombinationen av decentraliserat tillhandahållande, offentlig finansiering och valfrihet hos elever ökar risken för ett fortsatt kompetensglapp. Riksdagen har antagit vissa ändringar av skollagen, som gäller sedan mitten av 2022, för att förbättra planeringen, dimensioneringen och utbudet av utbildning.

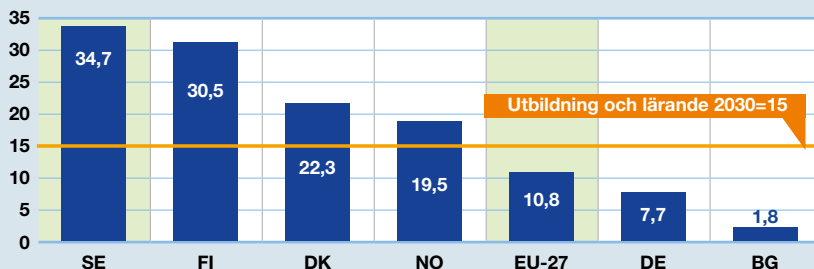
Utbildning i siffror

**Andel gymnasieelever
(Isced 2011 nivå 3)
som är inskrivna i
yrkesprogram och
Högskoleförberedande
program,
% av alla
gymnasieelever, 2020**

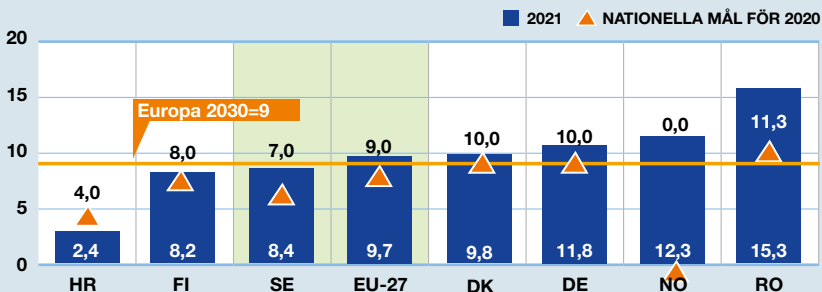
Källa: Cedefops beräkningar bygger på uppgifter från Eurostat, UOE (Unesco, OECD, Eurostat) om utbildningssystem, som hämtats per datum 30.9.2022.

**Andel av befolkningen
(%) i åldern 25–64 år som
deltagit i livslångt lärande
genom utbildning under
de 4 veckor som föregick
undersökningen, 2021**

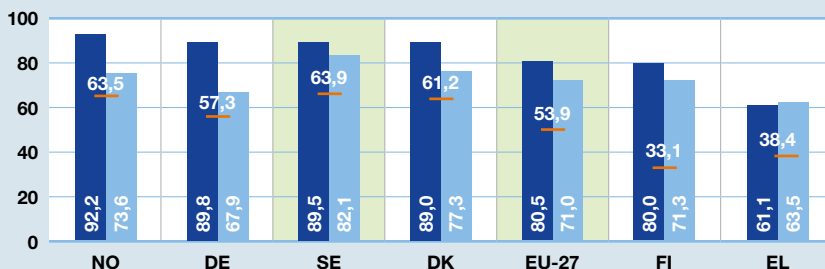
Källa: Eurostat, EU:s arbetskraftsundersökning, hämtat 30.9.2022.

**Andel elever
(%) i åldern 18–24 år
som lämnar skolan
i förtid med högst
grundskoleutbildning och
som inte deltog i någon
fortsatt utbildning under
de 4 veckor som föregick
undersökningen, 2021**

Källa: Eurostat, EU:s arbetskraftsundersökning, hämtat 30.9.2022.

**Sysselsättningsgrad
(%) för examinerade i
åldern 20–34 år som inte
längre deltog i utbildning,
2021**

■ Yrkesspecifik utbildning och eftergymnasial yrkesutbildning, dock ej högskoleutbildning (nivåerna 3 och 4)
■ Utbildning inom högskoleförberedande program och eftergymnasial utbildning utom högskoleutbildning (nivåerna 3 och 4)
— Lägre än grundskola och grundskoleutbildning (nivåerna 0–2)

Källa: Eurostat, EU:s arbetskraftsundersökning, hämtat 30.9.2022.

Mer information

- Cedefop (2022). *Vocational education and training in Sweden: short description (yrkesutbildningen i Sverige: en översikt)*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/4212>
- Cedefop och Skolverket (2022). *Vocational education and training in Europe – Sweden: system description (yrkesutbildningen i Europa – Sverige: systembeskrivning)*. Från Cedefops och ReferNets databas över yrkesutbildning i Europa. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/sweden-u2>
- Eurydice (2022). *Sweden: overview (Sverige: översikt)* Från Eurydice. National education systems [database] (nationella utbildningssystem [databas]). <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/sweden/sweden>
- Europeiska kommissionen (2021). *Education and Training Monitor 2021: Sweden (utbildningsöversikt 2021: Sverige)*. <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/en/sweden.html>
- Europeiska kommissionen (2022). *Sverige i indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-sweden>
- Regeringen (2010). *Skollag (2010:800)*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Regeringen (2017). *Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet*. <https://www.regeringen.se/4aa9d5/contentassets/72ff9b9845854d6c8689017999228e53/nationell-digitaliseringsstrategi-for-skolasendet.pdf>
- Skolverket (2022). *Teachers and trainers in a changing world – Sweden: building up competences for inclusive, green and digitalised vocational education and training (VET) (lärare och utbildare i en föränderlig värld – Sverige: kompetensbyggande för en inkluderande, grön och digitaliserad yrkesutbildning)*. Cedefop ReferNets serie med tematiska perspektiv. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2022/teachers_and_trainers_in_a_changing_world_Sweden_Cedefop_ReferNet.pdf

www.government.se/government-of-sweden/ministry-of-education-and-research/	Regeringen
www.skolverket.se	Skolverket
www.myh.se	Myndigheten för yrkeshögskolan
www.skolinspektionen.se	Skolinspektionen
www.uhr.se	Universitets- och högskolerådet
www.arbetsformedlingen.se	Arbetsförmedlingen
www.lo.se	Landsorganisationen (LO)
www.svensktnaringsliv.se	Svenskt Näringsliv

Denna översikt bygger på uppgifter från Skolverket (som gick med i ReferNet-nätverket år 2022).

CEDEFOPEuropeiskt centrum för utveckling
av yrkesutbildning

Europe 123, 570 01 Thessaloniki (Pylea), GREECE
Postadress: Cedefop service post, 570 01 Themi, GREECE
Tfn. +30 2310490111, Fax +30 2310490020, E-post: info@cedefop.europa.eu

Copyright © Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning (Cedefop), 2023
Creative Commons Attribution 4.0 International

visit our portal www.cedefop.europa.eu

Europeiska unionens
publikationsbyrå